

FİNANSAL KUZNETS EĞRİSİ HİPOTEZİNİN GEÇERLİLİĞİ: TÜRKİYE EKONOMİSİ ÜZERİNE KISA VE UZUN DÖNEMLİ ZAMAN SERİSİ BULGULARI

Sefa ÖZBEK*, Bahar OĞUL**

ÖZ

Bu çalışmada temel iki amaç gözetilmektedir. Birincisi 1990-2019 örneklem döneminde Türkiye ekonomisinde Finansal Kuznets Eğrisi hipotezinin kısa ve uzun dönemde geçerliliğini ortaya koymaktır. Diğer amaç ise söz konusu hipotezi ARDL sınır testinin yanında FMOLS, DOLS ve CCR yöntemleri ile sınamak ve bulguları karşılaştırmaktır. Böylece elde edilen bulguların güvenilirliği ortaya konularak politika önerileri sunulmaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda Türkiye ekonomisine ait finansal gelişme, kişi başına düşen milli gelir, kamu harcamaları ve Gini katsayısı değişkenleri ile ampirik analizler yapılmıştır. Ampirik bulgular kısa ve uzun dönemde Finansal Kuznets Eğrisi hipotezinin geçerliliğini ortaya koymaktadır. Uzun dönem tahmininde ARDL sınır testi ile FMOLS, DOLS ve CCR bulgularının birbiri ile tutarlı olduğu elde edilmektedir. Finansal Kuznets Eğrisi hipotezinin geçerliliği ile Türkiye ekonomisinde söz konusu dönemde ters-U ilişkisinin geçerli olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bu sonuç Türkiye’de gelir dağılımı adaletsizliğinin giderilmesi için finansal gelişmişliği artırıcı politikalara yönelmenin önemli olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: *Finansal Kuznets Eğrisi, Gelir Eşitsizliği, ARDL Sınır Testi, Türkiye Ekonomisi.*

JEL Kodları: *B26, 015, C32.*

THE VALIDITY OF THE FINANCIAL KUZNETS CURVE HYPOTHESIS: THE SHORT- AND LONG-TERM TIME SERIES FINDINGS ON THE TURKISH ECONOMY

ABSTRACT

Two main objectives are pursued in this study. The first is to reveal the validity of the Financial Kuznets Curve hypothesis in the short and long term in the Turkish economy in the 1990-2019 sample period. The other aim is to test the hypothesis in question with FMOLS, DOLS and CCR methods besides ARDL boundary test and compare the findings. Thus, the reliability of the findings obtained are revealed and policy recommendations are presented. In line with these purposes, empirical analyzes are made with the variables of the financial development of the Turkish economy, per capita income, public expenditures and Gini coefficient. Empirical findings reveal the validity of the Financial Kuznets Curve hypothesis in the short and long run. In the long-term estimation, it is obtained that ARDL boundary test and FMOLS, DOLS and CCR findings are consistent with each other. With the validity of the Financial Kuznets Curve hypothesis, it is concluded that the inverse-U relationship is valid in the Turkish economy in the said period. This result shows that it is important to turn to policies that increase financial development in order to eliminate the inequality of income distribution in Turkey.

Keywords: *Financial Kuznets Curve, Income Inequality, ARDL Boundary Test, Turkish Economy.*

JEL Codes: *B26, 015, C32.*

* Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Kahramanmaraş; sefaozbek@yahoo.com, ORCID: 0000-0002-1043-2056

** Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Kahramanmaraş; baharogul@yahoo.com, ORCID: 0000-0002-4335-9086

GİRİŞ

Gelir dağılımında adaletin sağlanması ülke ekonomilerinde en önemli makroekonomik hedefler arasında yer almaktadır. Söz konusu hedefin hem ekonomik hem de sosyal sonuçlara yol açması itibarıyla ekonomik birimler için ciddi önem taşımaktadır. 1980'li yıllarda ticari serbestleşme, 1990'lı yıllarda finansal serbestleşme hareketliliğinin artmasıyla yeni küreselleşme dönemi derinleşmeye başlamıştır. 2008 küresel kriziyle birlikte ekonomik büyüme oranlarında küresel düşüş ve artan işsizlik gibi sorunlar ortaya çıkmıştır. Söz konusu sorunlar gelir dağılımındaki adaleti bozmuş ve gelir dağılımı adaletsizliği konusu dikkat çekmeye başlamıştır (Destek, Okumuş ve Manga, 2017). 2008 küresel kriziyle birlikte özellikle gelişmekte olan ülkelerde küresel finansal sistemi sorgulanmaya başlamıştır. Bu krizde gelişmiş ülkeler durgunluktan çıkış için birçok genişletici para ve maliye politikaları uygulamaları hayata geçirmiştir. Ancak birçok uygulama karşılık bulamamış ve kısa vadeli fonlar gelişmekte olan ülkelere yönelmiştir. Gelişmekte olan ülkelerin finansal sistemi sorguladığı dönemde söz konusu kısa vadeli fonların giriş yapması, ilgili ülkeleri ihtiyatlı olmaya yöneltmiştir (Ünsal, 2021). Bu amaçla Türkiye'nin de aralarında bulunduğu gelişmekte olan ülkeler finansal istikrar hedeflemesini de benimsemeye başlamıştır (Çolak ve Gökçe, 2021). Dolayısıyla gelir dağılımını bozucu finansal gelişmeler, finansal sistemin etkinliğinin sorgulanmasına neden olarak finansal gelişme ile gelir dağılımı adaleti ilişkisinin incelenmesinin önemini ortaya koymuştur. Finansal gelişme ile gelir eşitsizliği ilişkisi konusu 3 farklı görüş altında ortaya konulmaktadır. Bu görüşlerden birincisi finansal gelişme ile gelir eşitsizliği ilişkisinin negatif ve doğrusal olduğudur. İkincisi söz konusu değişkenler arasında ters-U ilişkisi olduğu fikridir. Son görüş ise finansal gelişme ile gelir eşitsizliği arasında pozitif ve doğrusal bir ilişkinin varlığını savunan görüştür (Kanberoğlu ve Arvas, 2014; Topuz ve Dağdemir, 2016)

Birinci görüşe göre finansal araçların artması, finansal gelişmenin derinleşmesi durumunda finansal sektörün düşük gelirli kesimlere borç verilmesini sağlamaktadır. Böylece düşük gelirli kesimlerin yatırım yapması ve üretim sürecine katılması sağlanabilmektedir (Aghion ve Bolton, 1997; Bardhan, 2000). Bu mekanizmanın sonucunda düşük ve yüksek gelirli kesim arasındaki fark düşerek gelir dağılımında adaletin sağlanacağı ileri sürülmektedir. Galor ve Zeira (1993) bu fikri savunan en önemli çalışmalardan birisidir. Çalışmada tamamen beşeri sermaye yatırıma bağlı olarak teorik büyüme modeli geliştirilmiş ve finansal gelişme kanalıyla gelir eşitsizliğinin azaldığı ve ekonomik büyüme üzerinde de pozitif etkilerin olduğu görüşü ortaya konulmaktadır. Yazarlara göre, yüksek gelir eşitsizliğinin olduğu ve finansal derinliğin sağlanamadığı ülke ekonomilerinde, gelir seviyesi daha adil dağılıma sahip olan ekonomilere kıyasla ekonomik büyüme oranlarının daha düşük seviyelerde gerçekleşeceği ifade edilmektedir. Bu durumda var olan işsizlik artarak derinleşmeye başlayacaktır. Finansal gelişme ile gelir eşitsizliği ilişkisinin negatif olduğu görüşüne göre; artan finansal gelişme, iktisadi süreci uyarmakta ve ekonomiyi büyüme trendine ulaştıran kapitalizasyonu etkilemektedir. Bu görüşte ekonomik büyüme ise gelir dağılımında adaleti uyararak gelir eşitsizliğini

azaltmaktadır. Diğer yandan artan finansal gelişme ile tasarrufların yoksul kesime aktarılmasıyla, söz konusu kesimler hem asgari geçimlerini sağlamakta hem de eğitimlerine yatırım yapma fırsatı elde ederek gelir dağılımındaki adaletsizliğin azalmasına katkıda bulunabilmektedir.

Finansal gelişme-gelir eşitsizliği ilişkisine ait ikinci temel görüş ise Greenwood ve Jovanovic (1990)'a aittir. Söz konusu değişkenler arasında ters-U biçiminde bir ilişkinin varlığını savunan bu görüşe göre ekonomik kalkınmanın ilk aşamalarında, finansal sektör etkisiz ve iktisadi büyüme çok yavaş gerçekleşmektedir. Zaman içerisinde finansal gelişme artacak ve yüksek maliyetlerden dolayı sadece yüksek gelirli kesim finansal araçlardan yararlanabilecektir (Argun, 2016). Böylece finansal gelişme artışları ile gelir dağılımında adaletsizlik artacaktır. İlerleyen aşamalarda ise finansal araçlara ulaşım maliyetlerinde düşüş meydana gelecek ve yüksek gelirli kesimin yanında düşük gelirli kesimlerde bu araçlara ulaşarak gelir dağılımında adaletsizlikte düşüş meydana gelecektir.

Finansal gelişme ile gelir eşitsizliği ilişkisine ait son görüş ise Rajan ve Zingales (2003)'te ileri sürülmüştür. Rajan ve Zingales (2003)'e göre, iyi gelişmiş kurumların bulunmadığı ekonomilerde, finansal gelişmeden sadece yüksek gelirli kesimler yararlanabilmekte ve finansal gelişme ile gelir eşitsizliği arasında pozitif ve doğrusal bir ilişki meydana gelmektedir. Bu görüşe göre finansal gelişmenin derinleştiği durumda yüksek gelirli kesimin, düşük gelirli kesimlerin krediye erişimlerini engelleyebileceği ve kredi kanalının etkisiz kalacağı savunulmaktadır. Sonuç olarak yüksek gelirli kesim ile düşük gelirli kesim arasındaki fark artmakta ve gelir dağılımında adaletsizlik yükselmektedir.

İktisat yazınında gelir dağılımındaki adaletsizlik ya da gelir eşitsizliği sıklıkla Gini katsayısı ile ölçülmektedir. Gini katsayısı Lorenz eğrisine bağlı olup 0 ile 1 arasında bir değer almaktadır (Aydın, 2016). Katsayı 1'e yaklaştıkça gelir dağılımında adaletsizliğin arttığı; 0'a yaklaştıkça ise gelir dağılımında adaletin sağlandığı anlaşılmaktadır. Türkiye ekonomisinde 2010-2019 dönemine ilişkin hanehalkı harcanabilir fert gelirine göre gelir dağılımı ve Gini katsayısına ilişkin bilgiler Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1: Türkiye'de Gelir Dağılımına İlişkin Bilgiler (2010-2019)

Anket Yılı	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Gelir Referans Yılı	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İlk %20	5.8	5.8	5.9	6.1	6.2	6.1	6.2	6.3	6.1	6.2
İkinci %20	10.6	10.6	10.6	10.7	10.9	10.7	10.6	10.7	10.6	10.9
Üçüncü %20	15.3	15.2	15.3	15.2	15.3	15.2	15.0	14.8	14.8	15.2
Dördüncü %20	21.9	21.7	21.7	21.4	21.7	21.5	21.1	20.9	20.9	21.4
Son %20	46.4	46.7	46.6	46.6	45.9	46.5	47.2	47.4	47.6	46.3
Toplam	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
P80/P20	8.0	8.0	8.0	7.7	7.4	7.6	7.7	7.5	7.8	7.4
P90/P10	13.9	14.4	14.2	13.6	12.6	13.3	13.6	13.4	13.7	13.0
Gini Katsayısı	0.402	0.404	0.402	0.400	0.391	0.397	0.404	0.405	0.408	0.395

Not: Yuvarlamadan dolayı tablodaki rakamlar toplamı vermeyebilir.

Kaynak: TÜİK (2019 Gelir ve Yaşam Koşulları Raporu).

Finansal Kuznets Eğrisi Hipotezinin Geçerliliği: Türkiye Ekonomisi Üzerine Kısa ve Uzun Dönemli Zaman Serisi Bulguları

Tablo 1 verileri 2010-2019 döneminde adaletsiz gelir dağılımına ilişkin sıklıkla kullanılan ölçütlerinden biri olan Gini katsayısının yıllar itibariyle seyrini ortaya koymaktadır. Türkiye ekonomisine yönelik yapılan araştırmaya göre Gini katsayısı 2019 yılında, 2018 yılına göre 0.013 puan azalış göstererek 0.395 olarak tahmin edilmektedir. Diğer taraftan toplumun gelirden en fazla pay alan %20'sinin elde ettiği gelirin en az pay alan %20'sinin elde ettiği gelire oranı biçiminde tanımlanan P80/P20 oranı ise 7.8'den 7.4'e düşmüştü; gelirden en fazla pay alan %10'unun elde ettiği gelirin en az pay alan %10'unun elde ettiği gelire oranı biçiminde tanımlanan P90/P10 oranı ise 13.7 iken 13.0 seviyesine düştüğü sonucuna ulaşılmaktadır.

Bu çalışmada Türkiye ekonomisine ait 1990-2019 dönemi yıllık finansal gelişme, kişi başına düşen milli gelir, kamu harcamaları ve gini katsayısı verileri ile Finansal Kuznets Eğrisi (FKE) hipotezinin geçerliliği sınanmaktadır. Ampirik modele finansal gelişmenin yanında finansal gelişmenin karesi de açıklayıcı değişken olarak eklenmiş ve doğrusal olmayan bir spesifikasyon ile söz konusu hipotez incelenmektedir. Çalışmanın diğer çalışmalardan farkı, gelir dağılımı adaletsizliğinin belirlenmesinde literatürde oldukça az rastlanan kamu harcamaları değişkeninin modele dahil edilmesi ve bulguların çeşitli tahmin yöntemleri ile ortaya konularak elde edilen bulguların tutarlılığının artırılmasıdır. Bu yönleriyle çalışmanın ilgili literatüre katkı sunacağı değerlendirilmektedir. Takip eden bölümde konuya ilişkin literatür araştırmasına yer verilmektedir. Sonrasında veri seti ve yöntem tanıtılarak, ampirik bulgulara yer verilmektedir. Dördüncü bölümde ise ampirik bulgular ışığında değerlendirmeler yapılarak politika önerilerinde bulunulmakta ve çalışma sonlandırılmaktadır.

SEÇİLMİŞ LİTERATÜR

Literatürde finansal gelişme ve gelir dağılımı ilişkisi ile ilgili çalışmaların yanı sıra FKE hipotezinin geçerli olup olmadığına dair yer alan bazı çalışmalar da bulunmaktadır. Bu çalışmalar ülke, dönem ve ilgili değişkenler nedeniyle birbirinden farklılık göstermektedir. FKE ile ilgili alanyazında mevcut olan bazı çalışmalara bu bölümde yer verilecektir. İncelenen bu çalışmalar zaman serisi ve panel veri yöntemi olarak ayrılıp ele alınacaktır. Tablo 2'de FKE hipotezinin geçerliliğini zaman serisi yöntemleri ile inceleyen çalışmalara yer verilmektedir.

Tablo 2: FKE Hipotezi ile İlgili Zaman Serisi Analizi Çalışmaları

<i>Yazar/lar</i>	<i>Dönem/Ülke</i>	<i>Değişkenler</i>	<i>Yöntem/ler</i>	<i>Sonuç</i>
Ang (2010)	1951-2004 Hindistan	-Gini katsayısı -Finansal gelişme -Ekonomik büyüme -Enflasyon -Ticaret -Finansal serbestleşme	ARDL sınır testi	X
Shahbaz ve Islam (2011)	1971-2005 Pakistan	-Gini katsayısı -Kişi başına düşen gelir -Kamu harcamaları -Enflasyon -Ticari açıklık	ARDL sınır testi ve VECM Granger nedensellik	X

Sefa Özbek ve Bahar Oğul

		-Yurt içi özel sektör kredilerinin GSYH'ye oranı		
Hoi ve Hoi (2012)	2002-2008 Vietnam	-Gini katsayısı -Kişi başına düşen gelir -Eğitim seviyesi -Ticari açıklık -Fakirlik oranı	Regresyon analizleri	X
Shahbaz vd. (2014)	1965-2011 İran	-Gini katsayısı -GSYH -Özel sektöre sağlanan yurt içi kredi oranı -Enflasyon oranı -Küreselleşme endeksi	ARDL sınır testi, VECM Granger nedensellik	√
Zhang ve Rongda (2015)	1978-2013 Çin	-Kırsal sakinlerin geliri/kentsel sakinlerin geliri -M2/GSYH -Brüt finansal varlıklar/GSYH -Tasarruf mevduatı -Finansal kuruluşların kredileri	Yapısal vektör otoregresyon testi	X
Destek vd. (2017)	1977-2013 Türkiye	-Gini katsayısı -Finansal gelişme -Ekonomik büyüme -Kamu harcamaları -Enflasyon oranı	ARDL sınır testi ve VECM granger nedensellik	√
Doğan (2018)	1974-2014 Arjantin	-Gini katsayısı -Finansal gelişme -Ekonomik büyüme	Maki Eşbütünleşme analizi ve DOLS	X
Pata (2020)	1987-2016 Türkiye	-Gini katsayısı -Finansal gelişme -Enflasyon oranı -Kentleşme -Kişi başına düşen gayri safi sabit sermaye stoku	Bayer ve Hanck eşbütünleşme testi, FMOLS ve CCR	√
Torusdağ ve Barut (2020)	2002-2017 Türkiye	-Gini katsayısı -Finansal gelişme -Kişi başına düşen gelir -Doğrudan yabancı yatırımlar	Bayer ve Hanck eşbütünleşme testleri	X
Yılmaz ve Demirgil (2020)	1980-2018 Türkiye	-Gini katsayısı -Finansal gelişme -Ekonomik büyüme	ARDL sınır testi	√
Dumrul vd. (2021)	1980-2017 Türkiye	-Gini katsayısı -Finansal gelişme göstergeleri	Yapısal Kırılmalı Eşbütünleşme analizi	X

Not: "√" ifadesi FKE geçerlidir; "X" ifadesi FKE geçerli değildir anlamında kullanılmaktadır.

Tablo 2 bulguları incelendiğinde söz konusu hipotezin geçerliliğine yönelik olarak çalışmalarda sıklıkla eşbütünleşme (ARDL, Johansen gibi) analizlerinin kullanıldığı tespit edilmiştir. FKE hipotezinin geçerliliği konusunda ortak bir sonucun olmadığı, bulguların ülke, dönem ve ampirik yöntemle göre farklılıklar gösterdiği elde edilmiştir. Tablo 3'te FKE hipotezini sınavan panel veri çalışmalarına yer verilmektedir.

Finansal Kuznets Eğrisi Hipotezinin Geçerliliği: Türkiye Ekonomisi Üzerine Kısa ve Uzun Dönemli Zaman Serisi Bulguları

Tablo 3: FKE Hipotezi ile İlgili Panel Veri Analizi Çalışmaları

<i>Yazar/lar</i>	<i>Dönem/Ülkeler</i>	<i>Değişkenler</i>	<i>Yöntem/ler</i>	<i>Sonuç</i>
Clarke vd. (2006)	1960-1995 83 seçilmiş ülke	-Gini katsayısı -Finansal kuruluşlar tarafından özel sektöre temin edilen krediler/GSYH -Reel sektör üzerindeki mevduat bankası alacakları/GSYH	Panel regresyon analizi, EKK	√
Kim ve Lin (2011)	1960–2005 53 seçilmiş ülke	-Gini katsayısı -Finansal gelişme göstergeleri -Kişi başına düşen gelir -Eğitim düzeyi -Enflasyon oranı -Kamu harcamalarının GSYH'ye oranı -Ticari açıklık	Eşik Değerli Otoregresif (TAR) regresyon modeli	√
Nikoloski (2012)	1962-2006 76 tane seçilmiş gelişmiş ve gelişmekte olan ülke	-Gini katsayısı -Özel sektör tarafından sağlanan krediler -Kişi başına düşen gelir -Kamu harcamaları -Enflasyon oranı -Sanayi katma değeri -Özgürlük evi endeksi -Politika IV endeksi -Kurumsal gelişim göstergeleri	Dinamik çok değişkenli panel veri analizi, genelleştirilmiş moment yöntemi (GMM)	√
Jauch ve Watzka (2016)	1960-2008 138 seçilmiş gelişmiş ve gelişmekte olan ülke	-Gini katsayısı -Özel sektör kredilerinin GSYH'ye oranı -Kişi başına düşen gelir -Enflasyon oranı -Kamu harcamaları -Finans sistemine erişim -Etnik/dilsel ayrışım	Panel regresyon yöntemi	X
Baiardi ve Morana (2016)	1985-2013 19 seçilmiş Euro bölge ülkesi	-Gini katsayısı -Kişi başına reel GSYH -M3/GSYH -Bağımlı nüfus oranı -Kamu harcamalarının GSYH'ye oranı -Faiz oranları -Ticari dışa açıklık	Panel En Küçük Kareler ve Panel Genelleştirilmiş Momentler Yöntemleri	√
Park ve Shin (2017)	1960-2011 çoğu 162 seçilmiş gelişmekte olan Asya ülkesi	-Gini katsayısı -Finansal gelişmişliğin ölçümünde kullanılan GSYH'deki likit varlıkların oranı -Yüksek teknoloji ihracatı -Tarımsal işgücü -Kamu harcamaları -Okullaşma oranı -Kurumsallaşma düzeyi -Mevduat bankaları tarafından verilen özel kredilerin GSYH içindeki payı -Finans piyasası sermayesinin GSYH'deki payı -Ticari açıklık	Panel regresyon analizi	X
Hepsağ (2017)	ABD için 1961-2014, Almanya için 1971-2015,	-Gini katsayısı -Finansal gelişme -Ekonomik büyüme	ARDL sınır testi, DOLS ve Shin eşbütünlüşme	X

Sefa Özbek ve Bahar Oğul

		İngiltere için 1961-2015, İtalya için 1967-2015, Kanada için 1965-2008		
Azam ve Raza (2018)	1989-2013 ASEAN-5 ülkeleri	-Gini katsayısı -Finansal gelişme göstergeleri -Reel büyüme oranı -Enflasyon oranı	Pedroni ve Kao Eşbütünleşme testleri, Granger nedensellik testi, GMM	√
Özdemir (2019)	1993-2013 Seçilmiş bazı gelişmiş ve gelişmekte olan ülke	-Gini katsayısı -Finansal gelişme -Ekonomik büyüme -Finansal serbestleşme -Küreselleşme -İşsizlik oranı -Kamu harcamaları -Sermaye -Reel efektif döviz kuru	Dinamik panel genelleştirilmiş moment yöntemi (GMM)	√
Thornton ve Di Tommaso (2020)	1980-2015 119 ülke	-Gelir eşitsizliği endeksi -Finansal gelişme endeksi -Kişi başına düşen reel gelir	Panel eşbütünleşme ve DOLS	√
Özdemir (2021)	1990-2017 27 OECD ülkesi	-Gini katsayısı -Ekonomik küreselleşme endeksi -Finansal gelişme	Panel sabit etkiler yöntemi ve iki aşamalı Sistem-GMM yaklaşımı	X

Not: "√" ifadesi FKE geçerlidir; "X" ifadesi FKE geçerli değildir anlamında kullanılmaktadır.

Tablo 3'teki çalışmalar incelendiğinde, FKE hipotezinin Gini katsayısı, finansal gelişme değişkenlerinin yanı sıra finansal serbestleşme, küreselleşme, işsizlik, kamu harcamaları değişkenlerinin kontrol değişkeni olarak kullanıldığı görülmektedir. Söz konusu hipotezin geçerliliğine yönelik ortak bir konsensüsün oluşmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

EKONOMETRİK ANALİZ

Veri Seti ve Model

Bu çalışmada Türkiye ekonomisinde 1990-2019 dönemi için finansal gelişme, kişi başına düşen GSYH ve kamu harcamalarının gelir dağılımı üzerindeki etkisi incelenmektedir. Finansal gelişme, kişi başına düşen GSYH ve kamu harcamaları ile ilgili veriler Dünya Bankası veri tabanından elde edilirken; gelir dağılımı için kullanılan Gini katsayısı verileri ise SWIID veri tabanından elde edilmiştir. Çalışmadaki analiz için Gini katsayısı bağımlı değişken olarak; diğer değişkenler ise bağımsız değişken olarak modele dahil edilmiştir. Türkiye ekonomisi için FKE'nin geçerli olup olmadığını belirlemek için oluşturulan model;

$$\ln(gini)_t = a_0 + a_1 \ln(gdp)_t + a_2 \ln(gov)_t + a_3 \ln(fin)_t + a_4 \ln(fin)_t^2 + \varepsilon_t \quad (1)$$

Finansal Kuznets Eğrisi Hipotezinin Geçerliliği: Türkiye Ekonomisi Üzerine Kısa ve Uzun Dönemli Zaman Serisi Bulguları

biçimindedir. Değişkenlerden $\ln gini$; gelir dağılımını, $\ln gdp$; kişi başına düşen geliri, $\ln gov$; kamu harcamalarını, $\ln fin$; finansal gelişmeyi ve $\ln fin^2$; finansal gelişmenin karesini göstermektedir. Modelde yer alan ε ifadesi ile de hata terimi gösterilmektedir. Bu modelde gelir dağılımını ya da gelir eşitsizliğini gini katsayısı temsil ederken; özel sektör tarafından sağlanan krediler ise finansal gelişmeyi temsil etmektedir. Modeldeki değişkenlerin logaritması alınarak analize devam edilmiştir. $a_1 > 0$ durumu kişi başına düşen gelirdeki artışın gelir eşitsizliğini artırdığını; $a_1 < 0$ durumu ise kişi başına düşen gelirdeki artışın gelir eşitsizliğini azalttığını göstermektedir. $a_2 > 0$ durumu kamu harcamalarının gelir eşitsizliğini artırdığı ve $a_2 < 0$ durumu ise kamu harcamalarının gelir eşitsizliğini azalttığı durumu ifade etmektedir. Bunların yanı sıra $a_3 > 0$ ve $a_4 < 0$ söz konusuysen ters-U şeklindeki FKE'nin geçerliliğini ortaya koymaktadır. Diğer yandan $a_3 < 0$ ve $a_4 > 0$ durumunda finansal gelişmede meydana gelen artışların gelir eşitsizliğini önce azalttığı sonra artırdığı sonucunu göstermektedir. Bu bölümde öncelikle bağımlı ve bağımsız değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler incelenerek serilerin grafiklerine bakılacaktır. Tablo 4'te modelde yer alan değişkenlerin tanımlayıcı istatistiklerine yer verilmiştir.

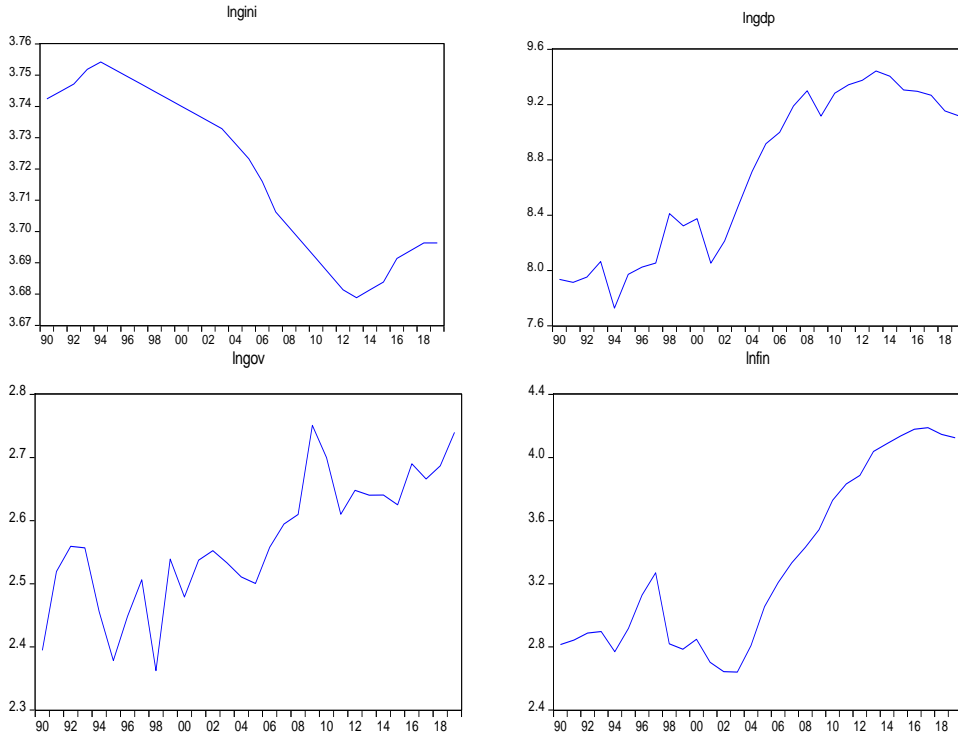
Tablo 4: Değişkenlerin Tanımlayıcı İstatistikleri

	$\ln gini$	$\ln gdp$	$\ln gov$	$\ln fin$	$\ln fin^2$
Ortalama	3.719146	8.690577	2.566385	3.322851	11.34693
Medyan	3.725691	8.816563	2.557281	3.167876	10.03703
Maksimum	3.754199	9.442625	2.750973	4.188704	17.54524
Minimum	3.678829	7.727684	2.362101	2.639818	6.968642
Std. Sapma	0.026665	0.591566	0.102412	0.562258	3.865840
Çarpıklık	-0.162888	-0.161902	-0.148893	0.399601	0.495542
Basıklık	1.390802	1.369187	2.389407	1.562427	1.630287
Jarque-Bera	3.369562 (0.185485)	3.455502 (0.177684)	0.576875 (0.749434)	3.381674 (0.184365)	3.572953 (0.167550)

Not: Parantez içinde verilen değerler olasılık değerleridir.

Tablo 4'e göre değişkenlerin normal dağılım gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Sefa Özbek ve Bahar Oğul

Şekil 1: Değişkenlerin Grafikleri

Şekil 1 incelendiğinde modele dahil edilen değişkenlerin genel olarak trend içerdiği bilgisine ulaşılmaktadır. Bu sonuç, ampirik analizde trend içeren model bulgularına yoğunlaşılmasının daha tutarlı sonuçlar verebileceğine işaret etmektedir.

Ampirik Yöntem

Sahte regresyon sorunuyla karşılaşmamak için serilerin değişkenlere ait verilerin birim kök süreçlerinin tespit edilmesi gerekmektedir. Analizde Ng ve Perron (2001) birim kök testinden faydalanılmıştır. Birim kök sürecin tespitinden sonra değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişkinin araştırılmasında Pesaran ve Shin (1999) ve Pesaran vd. (2001) tarafından geliştirilen Otoresif Dağıtılmış Gecikmeli Model (ARDL) sınır testinden yararlanılmıştır. Bu yöntemde hem bağımlı hem de bağımsız değişkenlerin gecikmeleri modele dahil edilmektedir. ARDL sınır testi hem aynı dereceden bütünleşik değişkenlerin hem de farklı dereceden bütünleşik değişkenlerin aralarındaki ilişkiyi ortaya koyan bir testtir. Ayrıca bu test ile kısa ve uzun dönem katsayı tahmini de yapılabilmektedir (Pesaran, Shin ve Smith, 2001). Bu yöntem otokorelasyon ve içsellik sorunlarına karşı da tutarlı sonuçlar vermektedir (Pesaran ve Shin, 1999). Kısıtlanmamış hata düzeltme modelinin kullanılması (ECT(-1)) istatistiki olarak iyi sonuçlara ulaşmayı mümkün kılarken; küçük örneklem büyüklükleri için de daha güvenilir sonuçlar vermektedir (Yıldız Contuk, 2021). Çalışmada ARDL sınır testinin yanı sıra Hansen ve Phillips (1990) tarafından geliştirilen Tamamen Geliştirilmiş En Küçük Kareler (FMOLS), Stock ve Watson (1993) tarafından geliştirilen Dinamik En Küçük Kareler (DOLS) ve Park (1992) tarafından geliştirilen Kanonik Eşbütünleşik Regresyon (CCR) yöntemleri

Finansal Kuznets Eğrisi Hipotezinin Geçerliliği: Türkiye Ekonomisi Üzerine Kısa ve Uzun Dönemli Zaman Serisi Bulguları

uygulanmaktadır. FMOLS, DOLS ve CCR testlerine de başvurulmasının sebebi bu yöntemlerin ARDL ile elde edilen sonuçların tutarlı ve güvenilir olup olmadığını ortaya koymaktadır (Erdoğan vd. 2018; Özbek ve Naimoğlu, 2021)

ARDL testi için oluşturulan kısıtsız hata düzeltme modeli;

$$\Delta \ln gini_t = \alpha_0 + \sum_{i=1}^m \alpha_{1i} \Delta \ln gini_{t-i} + \sum_{i=0}^m \alpha_{2i} \Delta \ln gdp_{t-i} + \sum_{i=0}^m \alpha_{3i} \Delta \ln gov_{t-i} + \sum_{i=0}^m \alpha_{4i} \Delta \ln fin_{t-i} + \sum_{i=0}^m \alpha_{5i} \Delta \ln fin^2_{t-i} + \alpha_1 gini_{t-1} + \alpha_2 \ln gdp_{t-1} + \alpha_3 \ln gov_{t-1} + \alpha_4 \ln fin_{t-1} + \alpha_5 \ln fin^2_{t-1} + \varepsilon_i$$

(2)

şeklinde. α_0 ile sabit terim, ε_i ile hata terimi ve Δ ile fark operatörü gösterilmiştir. Bu eşitlikteki regresyon denklemi tahmin edilerek uzun dönemli ilişkinin tespiti Wald testi (F istatistiği) ile belirlenmektedir. Bu testle ilgili hipotezler;

$$H_0: \delta_1 = \delta_2 = \delta_3 = \delta_4 = \delta_5 = 0 \text{ (Eşbütünleşme yoktur)}$$

$$H_1: \delta_1 \neq \delta_2 \neq \delta_3 \neq \delta_4 \neq \delta_5 \neq 0 \text{ (Eşbütünleşme vardır)}$$

biçimindedir. Hesaplanan Wald Testi (F istatistiği) Pesaran vd. (2001) çalışmasındaki anlamlılık düzeyleri ile karşılaştırılır. $I(0)$ ve $I(1)$ değerlerindeki alt ve üst kritik değerlerine bakılarak F istatistiğinin yorumu yapılmaktadır. F istatistik değerinin üst sınırdan büyük olması durumunda H_1 hipotezi reddedilemezken; alt sınırdan küçük olması durumunda H_0 hipotezi reddedilememektedir. F istatistik değerinin alt sınırdan küçük çıkması halinde eşbütünleşme olmadığı; F istatistiğinin üst sınırdan büyük çıkması halinde ise eşbütünleşme ilişkisinin olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. F istatistiği alt ve üst sınırların arasında ise eşbütünleşme ilişkisinin olup olmadığına karar vermek için hata düzeltme terimi anlamlılığına bakılmaktadır (Banerjee, Dolado ve Mestre, 1998).

Uzun dönemli ilişkinin tespit edilmesinden sonra uzun dönem katsayılarının tahmini yapılmaktadır. (1) denklemindeki uzun dönem katsayılarını tahmin etmek için (3) no'lu eşitlikteki ARDL (m, n, p, r, s) modeli kurulmuştur.

$$\ln(gini)_t = \alpha_0 + \sum_{i=1}^m \alpha_{1i} \ln(gini)_{t-i} + \sum_{i=0}^n \alpha_{2i} \ln(gdp)_{t-i} + \sum_{i=0}^p \alpha_{3i} \ln(gov)_{t-i} + \sum_{i=0}^r \alpha_{4i} \ln(fin)_{t-i} + \sum_{i=0}^s \alpha_{5i} \ln(fin^2)_{t-i} + \varepsilon_i$$

(3)

Bu denklemlerle birlikte uzun dönem katsayılarının tahmini yapılmıştır. Modelin teşhis testleri göz önünde bulundurularak modelin uygunluğunun tespiti yapılmaktadır. Değişkenler arasındaki kısa dönemli ilişkilerin tespiti için ARDL sınır testine dayanan bir hata modelinden yararlanılmaktadır. Söz konusu model;

$$\Delta gini_t = \alpha_0 + \sum_{i=1}^m \alpha_{1i} \Delta \ln gini_{t-i} + \sum_{i=0}^n \alpha_{2i} \Delta \ln gdp_{t-i} + \sum_{i=0}^p \alpha_{3i} \Delta \ln gov_{t-i} + \sum_{i=0}^r \alpha_{4i} \Delta \ln fin_{t-i} + \sum_{i=0}^s \alpha_{5i} \Delta \ln fin^2_{t-i} + \alpha_6 ECM_{t-1} + \varepsilon_i$$

(4)

şeklinde. Bu eşitlikte ECM_{t-1} hata terimini göstermektedir. Yani değişkenlerin uzun dönem ilişkilerinden elde edilmiş olan hata terimlerinin bir gecikmeli halini ifade etmektedir. Hata düzeltme terimleri katsayılarının negatif ve anlamlı olması beklenmektedir (Mercan, 2015).

Ampirik Bulgular

Modeldeki değişkenlerin birim kök sürecinin tespitinde Ng-Perron testinden yararlanılmıştır. Değişkenlere ait (gini katsayısı, kişi başına düşen milli gelir, kamu harcamaları, finansal gelişme ve finansal gelişmenin karesi) Ng-Perron birim kök test bulguları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5: Ng- Perron Birim Kök Test Bulguları

	MZa	MZt	MSB	MPT
lngini	-4.05064	-1.33466	0.32949	6.13496
lngdp	-0.50494	-0.35341	0.69990	27.4224
lngov	-4.29777	-1.19694	0.27850	6.05594
lnfin	0.39659	0.28697	0.72359	35.2324
lnfin²	-0.41250	-0.21579	0.52312	18.6483
Δlngini	-13.4170**	-2.54916**	0.19999**	1.98039**
Δlngdp	-8.96143**	-2.11366**	0.23586*	2.74573**
Δlngov	-9.55943**	-2.17342*	0.22736**	2.61194**
Δlnfin	-13.1922**	-2.55951*	0.19402**	1.89060**
Δlnfin²	-13.0156**	-2.53912**	0.19508**	1.92780**

Not: *, ** ve *** ile ifade edilen değerler sırasıyla; %10, %5 ve %1 düzeylerindeki anlamlılık seviyelerini göstermektedir. Asimptotik kritik değerler ise: MZa, %1: -13.800, %5:-8.100, %10:-5.700; MZt, %1:- 2.580, %5:-1.980, %10:-1.620; MSB, %1:0.174, %5:0.233, %10:0.275; MPT, %1:1.780, %5:3.170, %10:4.450 iken; Δ ile fark işlemcisi ifade edilmektedir.

Tablo 5 bulguları değişkenlerin düzey değerlerinde birim kök süreç içerdığını göstermektedir. Fark değişkenlerin ise durağan olduğu diğer bir ifadeyle birim kök süreç içermeyişi sonucuna ulaşılmıştır.

Ng-Perron birim kök test bulgularına göre değişkenler arasında uzun dönemli ilişkiyi incelemek için ARDL sınır testinin şartları sağlanmaktadır. Hem bağımlı hem de bağımsız değişkenlerin gecikmeleri modele dahil edildiği hem aynı dereceden bütünleşik değişkenlerin hem de farklı dereceden bütünleşik değişkenlerin aralarındaki ilişkiyi ortaya koyan ARDL sınır testi, kısa ve uzun dönem katsayı tahminlerini de ortaya koymaktadır (Pesaran, Shin ve Smith, 2001). Tablo 6'da ARDL sınır testi bulgularına yer verilmektedir.

Tablo 6: ARDL Sınır Testi Bulguları

Model	Optimum Gecikme Uzunluğu	F İstatistiği
$lngini_t = f(lngdp_t, lngov_t, lnfin_t, lnfin_t^2)$	ARDL (3, 2, 3, 3, 3)	5,192118***
Kritik Değerler	I(0)	I(1)
%1	3,74	5,06
%5	2,86	4,01
%10	2.45	3,52

Not: ***, ** ve * ifadeleri sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel anlamlılığı temsil etmektedir.

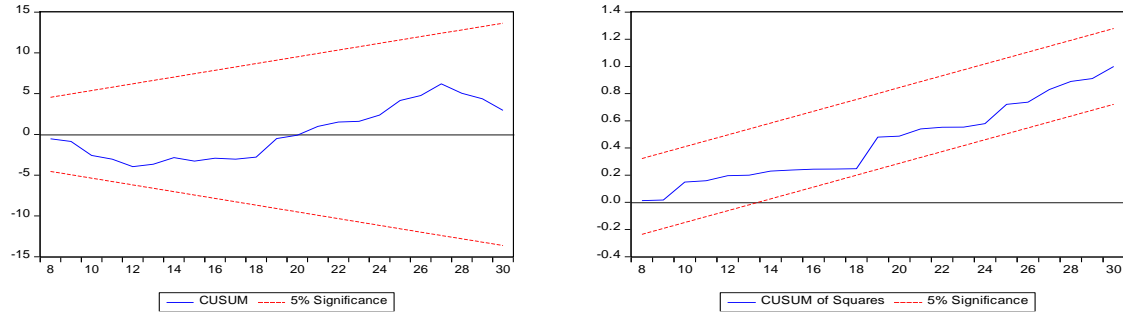
Finansal Kuznets Eğrisi Hipotezinin Geçerliliği: Türkiye Ekonomisi Üzerine Kısa ve Uzun Dönemli Zaman Serisi Bulguları

Tablo 6’da sonuçlarına göre hesaplanan F istatistiği değerinin %5 anlamlılık düzeyinde üst kritik değerinden büyük olduğu başka bir deyişle değişkenler arasında eşbütünleşme ilişkisi olduğu elde edilmektedir. Kısa ve uzun dönem parametrelerinin elde edilmesi için modelin tanısal testlerinin incelenerek modelin güvenilirliği belirlenmelidir. Breusch-Godfrey LM testi ile otokorelasyon sorunu olup olmadığı, ARCH testi ile hata terimlerinin sabit varyans varsayımını sağlayıp sağlamadığı, Jarque-Bera testiyle hata terimlerinin normal dağılıma sahip olup olmadığı ve Ramsey testiyle de fonksiyonel formun doğru belirlenip belirlenmediği incelenecektir. Bunların yanı sıra CUSUM test ve CUSUM of squares test ile de katsayıların istikrarlı olup olmadığı gösterilmektedir. Tablo 7’de modelin tanısal test bulgularına yer verilmektedir.

Tablo 7: ARDL (3, 2, 3, 3, 3) Modeli Tanısal Testleri Bulguları

Tanısal Testler	F İstatistiği	Olasılık Değeri
Breusch-Godfrey	2.083635	0.2055
Jarque-Bera	1.455197	0.483068
Ramsey	1.238158	0.3026
ARCH	0.288246	0.5963
CUSUM	İstikrarlı	İstikrarlı
CUSUM Q	İstikrarlı	İstikrarlı

Tablo 7 sonuçları incelendiğinde otokorelasyon sorununun olmadığı, doğru fonksiyonel formun kullanıldığı, modelde hata terimlerinin normal dağılıma ve sabit varyansa sahip olduğu elde edilmiştir. Şekil 2’de ise katsayıların istikrarlı olup olmadığını gösteren Cusum ve Cusum of Squares testleri incelenmiştir.

Şekil 2: CUSUM ve CUSUMQ Test Bulguları

CUSUM ve CUSUM of Squares testlerinin sonuçlarına göre bir bütün olarak modelin istikrarlı olduğu sonucu elde edilmektedir. CUSUM ve CUSUM of Squares testlerine göre; görseli sürekli çizgiyle gösterilen model tahminlerinin kesikli çizgilerle belirlenen ve %5 anlamlılık seviyesinde modellerin durağanlığını ifade eden sınırları geçmediği başka bir deyişle katsayılarının incelenen dönemde istikrarlı oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Modele ait kısa ve uzun dönem katsayı tahminine ait bulgular Tablo 8’de verilmektedir.

Tablo 8: ARDL Katsayı Tahmin Bulguları

Değişkenler	Katsayı	Olasılık Değeri
Kısa Dönem		
D(lngdp)	-0.015095***	0.0099
D(lngov)	-0.020753*	0.0968
D(lnfin)	0.187624**	0.0222
D(lnfin ²)	-0.031301**	0.0202
ECT(-1)	-0.959071***	0.0002
Uzun Dönem		
lngdp	-0.025559***	0.0000
lngov	-0.059085***	0.0001
lnfin	0.108447***	0.0003
lnfin ²	-0.017058***	0.0002

Not: ***, ** ve * ifadeleri sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel anlamlılığı temsil etmektedir.

Tablo 8 bulguları kısa ve uzun dönem katsayı tahmincilerinin istatistiki olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Hem kısa hem de uzun dönemde finansal gelişme katsayısının pozitif, finansal gelişmenin karesinin negatif olması Türkiye ekonomisinde FKE'nin geçerli olduğunu göstermektedir. Diğer yandan kısa dönemde kişi başına düşen gelirdeki artış ve kamu harcamalarındaki bir artış gelir eşitsizliğini azaltmaktadır. Uzun dönem bulguları ise kişi başına düşen gelirdeki artışın ve kamu harcamalarındaki artışın gelir eşitsizliğini azalttığını göstermektedir. Banerjee vd. (1998)'e göre hata teriminin istatistiksel olarak anlamlı ve negatif işaretli olmasının, modelde meydana gelen şokların uzun dönemde sönmüneceğine işaret ettiği ileri sürülmektedir.

ARDL sınır testi ile elde edilen tahminci sonuçlarını doğrulamak ve güvenilirliğini artırmak amacıyla FMOLS, DOLS ve CCR yöntemlerinden faydalanılmaktadır (Erdoğan, Tiryaki ve Ceylan, 2018). Tablo 9'da FMOLS, DOLS ve CCR yöntemleri sonucu elde edilen bulgular gösterilmektedir.

Tablo 9: FMOLS, DOLS ve CCR Test Bulguları

Değişkenler	Katsayı	Standart Hata	t-istatistiği	Olasılık değerleri
FMOLS Sonuçları				
lngdp	-0.040712	0.004713	-8.637938	0.0000
lngov	-0.043010	0.013882	-3.098212	0.0051
lnfin	0.100801	0.038975	2.586268	0.0165
lnfin ²	-0.016361	0.005763	-2.838849	0.0093
C	4.021255	0.054671	73.55417	0.0000
DOLS Sonuçları				
lngdp	-0.030202	0.005210	-5.797009	0.0003
lngov	-0.057321	0.013772	-4.162062	0.0024
lnfin	0.124339	0.029611	4.199060	0.0023
lnfin ²	-0.019281	0.004369	-4.412962	0.0017
C	3.934393	0.046879	83.92595	0.0000
CCR Sonuçları				
lngdp	-0.041396	0.005621	-7.365066	0.0000
lngov	-0.040023	0.016078	-2.489204	0.0205
lnfin	0.103284	0.039341	2.625362	0.0151
lnfin ²	-0.016711	0.005763	-2.899599	0.0081
C	4.014942	0.055072	72.90334	0.0000

Finansal Kuznets Eğrisi Hipotezinin Geçerliliği: Türkiye Ekonomisi Üzerine Kısa ve Uzun Dönemli Zaman Serisi Bulguları

Tablo 9'da yer alan FMOLS sonuçlarına göre; kişi başına düşen milli gelirden meydana gelen %1'lik artış gelir eşitsizliğini yaklaşık olarak %0.04 azaltırken; kamu harcamalarında meydana gelen %1'lik bir artış gelir eşitsizliğini yaklaşık %0.04 azaltmaktadır. Ayrıca finansal gelişmede meydana gelen %1'lik bir artış gelir eşitsizliğini yaklaşık %0.10 artırmakta; finansal gelişmenin karesinde meydana gelen %1'lik bir artış ise gelir eşitsizliğini yaklaşık %0.01 azaltmaktadır. DOLS sonuçlarına göre; kişi başına düşen milli gelirden meydana gelen %1'lik artış gelir eşitsizliğini yaklaşık %0.03 azaltırken; kamu harcamalarında meydana gelen %1'lik bir artış gelir eşitsizliğini yaklaşık %0.05 azaltmaktadır. Ayrıca finansal gelişmede meydana gelen %1'lik bir artış gelir eşitsizliğini yaklaşık %0.12 artırırken; finansal gelişmenin karesinde meydana gelen %1'lik bir artış ise gelir eşitsizliğini yaklaşık %0.01 azaltmaktadır. CCR sonuçlarına göre; kişi başına düşen milli gelirden meydana gelen %1'lik artış gelir eşitsizliğini yaklaşık %0.04 azaltırken; kamu harcamalarında meydana gelen %1'lik bir artış gelir eşitsizliğini yaklaşık %0.04 azaltmaktadır. Finansal gelişmede meydana gelen %1'lik bir artış gelir eşitsizliğini yaklaşık %0.10 artırırken; finansal gelişmenin karesinde meydana gelen %1'lik bir artış ise gelir eşitsizliğini yaklaşık %0.01 azaltmaktadır. FMOLS, DOLS ve CCR sonuçları benzer sonuçlar vermiştir. Kişi başına düşen milli gelir ve kamu harcamaları gelir eşitsizliğini azaltırken; finansal gelişme gelir eşitsizliğini artırmakta, finansal gelişmenin karesi ise gelir eşitsizliğini azaltmaktadır. Tüm bu sonuçlara göre Türkiye ekonomisinde FKE'nin geçerli olduğu elde edilmiştir.

SONUÇ

Ülke ekonomilerinde ekonomik büyüme ve kalkınma hedeflerinin sürdürülebilir olması en temel makroekonomik hedefler arasında yer almaktadır. Bu durumun gerçekleşebilmesi için sürdürülebilirliğe özel önem verilmesi ve ekonomik olduğu kadar sosyal politikalara da öncelik verilmesi gerekmektedir. Gelir eşitsizliğinin düşürülmesi ya da gelir dağılımı adaletinin sağlanması söz konusu makroekonomik dengenin sağlanması için en önemli hedefler arasında yer almaktadır. Ekonomik olduğu kadar sosyal problemlerinde temeli kabul edilebilecek olan gelir eşitsizliği toplumun büyük kesimini ilgilendirebilmektedir. Bu çalışmada küreselleşme döneminde artan finansal derinleşmeyle ilişkili olarak finansal gelişme ile gelir eşitsizliği ilişkisi FKE hipotezi kapsamında incelenmiştir. Türkiye ekonomisine ait 1990-2019 örneklem döneminde yıllık finansal gelişme, kişi başına düşen milli gelir, kamu harcamaları ve gini katsayısı değişkenleri kullanılarak ampirik analizler gerçekleştirilmiştir. ARDL sınır testi, FMOLS, DOLS ve CCR yöntemleri kullanılarak yapılan analizler sonucunda hem kısa hem de uzun dönemde FKE hipotezinin geçerli olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bu sonuç literatürde yer alan Altunöz (2021), Pata (2020), Destek vd. (2017) çalışmalarına benzer sonuçlar ortaya koymuştur. Diğer taraftan ekonomik büyüme ve kamu harcamalarının da gelir eşitsizliğini azaltıcı etkiye sahip olduğu sonucu elde edilmiştir. Söz konusu dönemde Türkiye ekonomisinde FKE hipotezinin geçerli olması finansal derinleşmenin, düşük gelirli kesimlerin refahlarını yükseltici etkiye sahip olduğunu

göstermektedir. Bu durumun artarak devam etmesi için düşük gelirli kesimin finansal araçlara ulaşımının kolaylaştırılması gerekmektedir. Diğer yandan finansal araç çeşitliliğini artırıcı politikalara da öncelik verilmesinin önemli olduğu değerlendirilmektedir. Ekonomik büyümenin, gelir adaletsizliğini artırdığı sonucu ise milli gelirden üretim faaliyetine katılanların dengeli ve adil pay almalarında ekonomik büyümenin istikrarlı olmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Kamu harcamalarının, gelir eşitsizliğini düşürdüğü bulgusu ise devletin reel harcamalar içerisinde yer alan sosyal transfer harcamalarının payının yüksek olması ile açıklanmaktadır. Bu durumun sürdürülebilirliğinin sağlanması, gelir dağılımında adalet açısından ciddi önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Aghion, P., ve Bolton, P. (1997). A theory of trickle-down growth and development. *The Review of Economic Studies*, 64(2), 151-172.
- Altunöz, U. (2021). Finansal gelişmişlik ve gelir dağılımı bağlamında Türkiye'nin finansal Kuznets eğrisi. *Ispen International Congress On Multidisciplinary Studies*, November 12-13, Adana.
- Ang, J. (2010). Finance and inequality: The case of India. *Southern Economic Journal*, 76(3), 738-761.
- Argun, A. İ. (2016). Gelişmekte olan ülkelerde finansal gelişme ve gelir eşitsizliği. *Sosyal Bilimler Dergisi/Journal of Social Sciences*, 40(1), 61-74.
- Aydın, M. (2016). Gelir dağılımındaki adaleti sağlamada zekât müessesesi ve Gini katsayısı. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, 57, 55-72.
- Azam, M., ve Raza, S. A. (2018). Financial sector development and income inequality in ASEAN-5 countries: Does Financial Kuznets Curve exists?, *Global Business and Economics Review*, 20(1), 88-114.
- Baiardia, D., ve Morana, C. (2016). The Financial Kuznets Curve: Evidence for the Euro Area. *Journal of Empirical Finance*, 39, 265-269.
- Banerjee, A., Dolado, J., ve Mestre, R. (1998). Error-correction mechanism tests for cointegration in a single-equation framework. *Journal of Time Series Analysis*, 19(3), 267-283.
- Bardhan, P. K. (2000). Understanding underdevelopment: Challenges for institutional economics from the point of view of poor countries. *Journal of Institutional and Theoretical Economics (JITE)/Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft*, 216-235.
- Clarke, R. G., Xu, C. ve Zou, H. (2006). Finance and income inequality: What do the data tell us?, *Southern Economic Journal*, 72(3), 578-596.
- Çolak, Ö. F. ve Gökçe, A. (2021). *Enflasyon hedeflemesi Türkiye uygulaması*. Efil Kitabevi, Ankara.
- Destek, M. A., Okumuş, İ. ve Manga, M. (2017). Türkiye'de finansal gelişim ve gelir dağılımı ilişkisi: Finansal Kuznets Eğrisi. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 18(2), 153-165.
- Doğan, B. (2018). The Financial Kuznets Curve: A case study of Argentina. *The Empirical Economics Letters*, 17(4), 527-536.

Finansal Kuznets Eğrisi Hipotezinin Geçerliliği: Türkiye Ekonomisi Üzerine Kısa ve Uzun Dönemli Zaman Serisi Bulguları

- Dumrul, C., İlkay, S. Ç. ve Dumrul, Y. (2021). Finansal Kuznets Eğrisi Hipotezi: yapısal kırılmalı eş-bütünleşme testleri ile Türk ekonomisine ilişkin ampirik bir analiz. *Sosyoekonomi*, 29(50), 337-359.
- Erdoğan, L., Tiryaki, A. ve Ceylan, R. (2018). Türkiye’de uzun dönem ekonomik büyümenin belirleyicilerinin ARDL, FMOLS, DOLS ve CCR yöntemleriyle tahmini. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 36(4), 39-57.
- Galor, O., ve Zeira, J. (1993). Income distribution and macroeconomics. *The Review of Economic Studies*, 60(1), 35-52.
- Gini, C. (1912). Variabilità e mutabilità. *Reprinted in Memorie di metodologica statistica (Ed. Pizetti E.)*.
- Greenwood, J., ve Jovanovic, B. (1990). Financial development, growth, and the distribution of income (No. w3189). *National Bureau of Economic Research*.
- Hansen, B. E. ve Phillips, P. C. B. (1990). Estimation and inference in models of cointegration: A simulation study. *Advances in Econometrics*, 8, 225-248.
- Hepsağ, A. (2017). Finansal Kuznets Eğrisi Hipotezi: G-7 ülkeleri örneği. *SGD-Sosyal Güvenlik Dergisi*, 7(2), 135-156.
- Hoi, C. M. ve Hoi, L. Q. (2012). Financial development and income inequality in Vietnam: An empirical analysis. *Journal of Economics and Development*, 5(2), 5-25.
- Jauch, S., ve Watzka, S. (2016). Financial development and income inequality: A panel data approach. *Empirical Economics*, 51, 291-314.
- Kanberoğlu, Z., ve Arvas, M. (2014). Finansal kalkınma ve gelir eşitsizliği: Türkiye örneği, 1980-2012. *Sosyoekonomi*, 21(21), 105-122.
- Kim, D. H. ve Lin, S. C. (2011). Nonlinearity in the financial development-income inequality nexus. *Journal of Comparative Economics*, 39(3), 310-325.
- Lorenz, M. O. (1905). Methods of measuring the concentration of wealth. *Journal of the American Statistical Association*, 9, 209-219.
- Mercan, M. (2015). Türkiye’de ticari dışa açıklığın cari açık üzerindeki etkisi: ekonometrik bir analiz. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 16(1), 1-24.
- Ng, S. ve Perron, P. (2001). Lag length selection and the construction of unit root tests with good size and power. *Econometrica*, 69(6), 1519-1554.
- Nikoloski, Z. (2013). Financial sector development and inequality: Is there a financial Kuznets Curve?. *Journal of International Development*, 25(7), 897-911.
- Özbek, S. ve Naimoğlu, M. (2021). Petrol fiyatlarındaki artış ekonomik büyüme üzerinde etkili mi? Türkiye ekonomisi üzerine ampirik bir tahmin. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 7(2), 183-198.
- Özdemir, O. (2019). Rethinking the Financial Kuznets Curve in the framework of income inequality: Empirical evidence on advanced and developing economies. *Economics and Business Letters*, 8(4), 176-190.
- Özdemir, O. (2021). Finansal Kuznets Eğrisi ve ekonomik küreselleşme ilişkisi üzerine: OECD ülkeleri için gelir eşitsizliği temelli bir analiz. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 17(38), 5271-5303.
- Park, D. ve Shin, K. (2017). Economic growth, financial development, and income inequality. *Emerg Mark Financ Trade*, 53(12), 2794-2825.
- Park, J. Y. (1992). Canonical cointegrating regressions, *Econometrica*, 60(1), 119-143.

- Pata, U. K. (2020). Finansal gelişmenin gelir eşitsizliği üzerindeki etkileri: finansal Kuznets eğrisi hipotezi Türkiye için geçerli mi?. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 34(3), 809-828.
- Pesaran, M. H. ve Shin, Y. (1999). *An autoregressive distributed lag modeling approach to cointegration analysis*. In: Strom, S., Holly, A., Diamond, P.(Eds.), Centennial Volume of Rangar Frisch, Cambridge: Cambridge University Press.
- Pesaran, M. H., Shin, Y. ve Smith, R. J. (2001). Bounds testing approaches to the analysis of level relationships. *Journal of Applied Econometrics*, 16(3), 289-326.
- Rajan, R. G. ve Zingales, L. (2003). The great reversals: The politics of financial development in the twentieth century. *Journal of Financial Economics*, 69(1), 5-50.
- Shahbaz, M. ve Islam, F. (2011). *Financial development and income inequality in Pakistan: An application of ARDL approach*. MPRA Paper 28222, University Library of Munich, Germany.
- Shahbaz, M., Loganathan, N., Tiwari, A. K., ve Sherafatian-Jahromi, R. (2014). Financial development and income inequality: Is there any financial Kuznets curve in Iran?. *Social Indicators Research*, 124(2), 357-382.
- Stock, J. H., ve Watson, M. W. (1993). A simple estimator of cointegrating vectors in higher order integrated systems. *Econometrica*, 61(4), 783-820.
- The Standardized World Income Inequality Database (SWIID). <https://fsolt.org/swiid/> adresinden 20 Aralık 2021 tarihinde edinilmiştir.
- Thornton, J., ve Di Tommaso, C. (2020). The long-run relationship between finance and income inequality: Evidence from panel data. *Finance Research Letters*, 32, 1-6.
- Topuz, S. G., ve Dağdemir, Ö. (2016). Finansal gelişme ve gelir eşitsizliği: Bir panel veri analizi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(3), 19-34.
- Torusdağ, M. ve Barut, A. (2020). Çevresel ve finansal Kuznets eğrisinin geçerliliği: Türkiye örneği. *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 125-135.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2021). *2019 Gelir ve Yaşam Koşulları Raporu*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Income-and-Living-Conditions-Survey-2019-33820> adresinden 30 Aralık 2021 tarihinde edinilmiştir.
- Ünsal, D. F. (2021). Yükselen piyasalarda para politikasının son yıllardaki değişimi. *İktisat ve Toplum*, 127, 32-38.
- World Development Indicators (WDI). <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators#> adresinden 20 Aralık 2021 tarihinde edinilmiştir.
- Yıldız Contuk, F. (2021). Covid-19'un Borsa İstanbul üzerindeki etkisi: Bir ARDL sınır testi modeli. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 89, 101-112.
- Yılmaz, V. ve Demirgil, B. (2021). Finansal gelişme ve gelir dağılımı eşitsizliğini incelemeye yönelik uygulamalı bir çalışma: Türkiye örneği. *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(2), 289-306.
- Zhang, Q. ve Rongda, C. (2015). Financial development and income inequality in China: an application of SVAR approach. *Procedia Computer Science*, 55, 774-81.